

תקציר

ילדים עם ASD (Autism Spectrum Disorder) מציגים קשיים בתחומי התפתחות שונים, כגון הדדיות חברתית-רגשית, שפה ותקשורת, ויסות חושי וכו'. שפה פיגורטיבית מהווה כלי מרכזי בהעשרת השפה הדבורה והכתובה וכן ביצירת משלב לשוני גבוה בקרב דוברים מיומנים. אוכלוסיית ה- ASD מציגה קשיים בתחומי השפה המורכבים יותר, ובמחקרים נמצאו פערים בהבנת השפה הפיגורטיבית בקרב ילדים עם ASD לעומת בני גילם בעלי ההתפתחות הטיפיקלית. תחום קושי ליבתי נוסף בקרב ילדים עם ASD הינו התחום החברתי. עקב ליקויים בתחום החברתי, יחידים עם ASD מציגים קשיים בהבנה חברתית, שימוש הולם במחוות ומיומנויות חברתיות, שימור חברויות ומעורבות במשחק חברתי. סקירת הספרות מראה שעד כה לא נערכו מחקרים אשר בחנו את הקשר בין היכולת להבין מצבים חברתיים (כיכולת נפרדת) ובין היכולת להבין שפה פיגורטיבית, ובמיוחד אירוניה וניבים וזוהי למעשה מטרת המחקר הנוכחי. לאור זאת, השערות המחקר הנוכחי הן כי (1) יימצאו הבדלים במבדקי הבנת אירוניה, הבנת ניבים וכן בהבנת מצבים חברתיים, בין הנבדקים עם התפתחות טיפיקלית ובין הנבדקים עם ASD, לטובת הראשונים; (2) יימצא קשר חיובי בין הבנת מצבים חברתיים ובין שפה פיגורטיבית (הבנת ניבים ואירוניה) בקרב ילדי בית-ספר בעלי התפתחות טיפיקלית וכן בקרב ילדים המאובחנים עם ASD; (3) הבנת מצבים חברתיים והקבוצה (כמשתנה בינארי) יתרמו להסבר השונות בהבנת אירוניה לצד יכולת ToM (Theory of Mind).

במחקר הנוכחי השתתפו 58 נבדקים, בגילאי 8-11 בכיתות ג' עד ו'. קבוצת המחקר כללה 28 ילדים עם ASD בתפקוד גבוה, וקבוצת הביקורת כללה 30 ילדים בעלי התפתחות טיפיקלית. כל הנבדקים ענו על מבדקי אוצר מילים (WISC- Wechsler Intelligent Scale) ואינטליגנציה בלתי-מילולית (Raven) (כמשתני רקע), מבדק Hinting לבחינת יכולת ToM, מבדק הבנה חברתית (CSCS- Children's Social Comprehension Scale), מבדק הבנת אירוניה ומבדק הבנת ניבים. כמו כן הורי ילדי קבוצת המחקר מילאו שאלון SCQ (Social Communication Questionnaire) לטובת תיקוף אבחנת האוטיזם.

תוצאות המחקר הראו כי ההשערה הראשונה אוששה. כלומר, ילדים בעלי התפתחות טיפיקלית השיגו ציונים גבוהים יותר במבדקי הבנת אירוניה, הבנת ניבים, הבנת מצבים חברתיים ו-ToM, בהשוואה לילדים עם ASD. השערת המחקר השנייה אוששה באופן כללי. נמצא קשר חיובי בין הבנת מצבים חברתיים לבין שפה פיגורטיבית (הבנת ניבים ואירוניה) בקרב משתתפים בעלי התפתחות טיפיקלית וכן בקרב משתתפים המאובחנים עם ASD. עם זאת, בפיקוח על מדד אוצר מילים הקשרים נחלשו, והקשר בין מדד הבנת מצבים חברתיים לבין מדד הבנת ניבים בקרב ילדים עם ASD לא נמצא מובהק. השערת המחקר השלישית אוששה באופן חלקי. ראשית נמצא שלאוצר המילים תרומה מובהקת לניבוי הבנת הניבים והאירוניה. בנוסף, נמצא

כי לקבוצת המחקר, להבנת מצבים חברתיים ול-ToM, יש ביחד תרומה מובהקת בשני המודלים אם כי במודל לניבוי הבנת ניבים, אף אחד מהמשתנים הללו אינו תורם באופן מובהק. עם זאת, במודל לניבוי הבנת אירוניה הן קבוצת המחקר והיכולת ה-TOM- תרמו להבנת האירוניה.

מסקנות המחקר הנוכחי הן (1) כי קיימים הבדלים מובהקים בהבנת שפה פיגורטיבית וכן בהבנת מצבים חברתיים, בין ילדים המאובחנים עם ASD ובין ילדים בעלי התפתחות טיפיקלית, לטובת האחרונים; (2) קיים קשר חיובי חזק מובהק בין הבנת מצבים חברתיים ובין הבנת שפה פיגורטיבית, בקרב שתי קבוצות המחקר. אולם כאשר נעשה פיקוח על אוצר מילים קשרים אלה נחלשו; (3) הגורמים התורמים לניבוי הבנת אירוניה וניבים הם אוצר מילים, Theory of Mind וכן קבוצת המחקר אליה השתייכו המשתתפים. בשונה מהמצופה לא נמצא כי היכולת להבין מצבים חברתיים תרמה באופן מובהק להבנת אירוניה או להבנת ניבים.